

UIT HET VERLEDEN VAN DORST

Onze Oud-Brabantse Boerderijen

Er zijn 2 verschillende typen oude Brabantse boerderijen, die van voor 1880 en van daarna, toen door meer welstand meer baksteen gebruikt werd en er meer ruimte, gerief en hygiëne kwam. De bouwer van vóór 1880 begon met van zwaar eikenhout de nodige gebinten (4 of 5 naar gelang van de hoogte) op maat in elkaar te timmeren. Dat waren zware stammen die ongeveer vierkant bekapt werden. Aan de manier waarop dat bekappen geschied was, kunnen we nog zien tot welke graad van vakmanschap de betrokkene het gebracht had.

Menig timmerman was zo handig met aks en dissel, dat hij de balken bekapte alsof ze geschaafd waren en hoe stevig en onwrikbaar een gebint zonder ook maar één spijker in elkaar werd getimmerd doet ons verwonderd staan. Alles werd eerst op maat gesteld en daarna begon men aan de buiten omkleding, bestaande geheel of gedeeltelijk uit met leem besmeerd houten vlechtwerk of in de zon uit leem gebakken stenen, die vaak in eigen veldovens gestookt werden, ook hier in de omgeving.

Het eerste gebint kwam in het voorhuis te staan. De zware balk liep dwars door het grote vertrek en dit feit gaf dan ook aanleiding om, wanneer van een enige jaren getrouwde boer, die behalve op andere wijze ook

gezegd was met een uitgebreide kroost, gezegd werd, dat hij goed boerde, te antwoorden: "Ja! en vooral onder het voorste gebint!"

Het bezit van een kachel werd voor 1880 als een echte luxe beschouwd, die maar weinigen zich konden permitteren. Er moest dus ook bij de hevigste vorst warmte gezocht worden onder of bij de schouw en als de kring zo groot was dat enigen vóór het schouwvuur en dus nog in den herd een plaats moesten vinden, gebeurde het vaak, dat deze de verzuchting moesten slaken: van voren smelten en van achteren bevriezen. Heel vroeger had de herd een lemen vloer; de plavuzen kwamen later, ze werden, soms op artistieke wijze met wit zand bestrooid.

De versieringen met het witte, fijne, droge zand konden zo mooi zijn, dat het eigenlijk jammer was dat al dat moois plotseling door slepende rokken en slepende klompen vernietigd moest worden. Het te stoken materiaal lag in de houtbak en bestond uit hout, turf of heiplaggen.

De tegenoverliggende hoek van de schouw was bestemd voor "de grote stoel". Aan die kant sloot de bakoven aan en daar was de ovendeur. Onder de oven was de errepelkelder. De achterwand van de schouw werd aan de stoelkant onderbroken door' een vierkant gat, dat met twee schuin tegen elkaar geplaatste ruiten doorzicht gaf naar de voorstal. Hierin werd 's-avonds een snotneus of klein petroleumlampje gezet om licht op de voorstal te verspreiden. De vuurplaat van gegoten ijzer beschermde de muur tegen de hitte. Tussen vuurplaat en houtbak bevond zich het stookgat voor de op de voorstal gemetselde sopketel.

De bedstede lag tegen de zijwand van den herd en achter die zijwand de kelder, die vaak toegang kreeg door een tegen het voeteinde van de bedstede gelegen opklapbare schuinsliggende deur, neergelaten aan de bovenzijde beslagen met enige treden, waarover men de juist daarboven gelegen deur naar de opkamer kon bereiken. Dit was in de regel de slaapgelegenheid voor meid of knecht. In de voorstal stond dus de sopketel, een gegoten ijzeren pot van 100 à 150 liter met een planken deksel. Ook waren er nog een meelkist, een trog om het meel te mengen en een tegen de wand steil aangebrachte ladder, die door een gat in de zoldering toegang verleende naar de hooizolder, de zogenaamde schelft.

De hakselbak bevatte het haverstrohaksel voor het paard. Tegen een van de wanden van de stal was een zekere gelegenheid, een primitieve W.C. in de vorm van een halve ton met bril. Tegen de zoldering van de achterstal hing een stevig hekwerk, waarop via een laddertje de kippen de nacht moesten doorbrengen. Verder stonden en hingen tegen de wand oude manden of bijenkorven om als legnesten dienst te doen. Ook stond in een hoek de varkenskooi, getimmerd van dennensparren en planken. De vloer was van leem en diende voor het dorsen. Laat ons het huis nog eens wat nader bekijken. De ramen hadden altijd goed sluitbare vensters en bij de alleroudste kwamen de schilderachtige halfvensters voor.

Het bovenlicht boven de deur was, evenmin als de voordeur niet hoog. Toch was het altijd verdeeld in een of andere figuur. De deur had een klink, soms een klopper, kunstig gesmeed.

Ook de strodekker kende zijn vak en maakte niet zelden het jaartal en de initialen in het dak. Voor de voordeur stond de, als een onmisbare huisbeschermer fungerende lindeboom, meestal geleid, om de 2 à 3 jaar gesnoeid en dikwijls van een eerbiedwaardige ouderdom, zwaar, robuust en grillig van vorm. Hij was onafscheidelijk aan de Brabantse boerenwoning verbonden en er dikwijls niet alleen figuurlijk maar ook letterlijk aan vastgegroeid.

Onafscheidelijk was ook de put met de putmik. De oudste putten waren van heiplagger of planken, later van steen. Daarbij stond menigmaal een vlierboom die aan moeder de vlierthee en zoontjelief de schiet- of klapbus verschaftte. Bij de staldeur lagen de vlaggemest-, strooisel- en erdhopen, nodig voor het mest maken in de potstal.

Arnold Minjon †